

Asia: VN/2646/2024

Lausuntopyyntö Pohjoisen Suomen ohjelmaluonnoksesta

3.1 Kestävä kasvu ja uudistavat investoinnit

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Esitämme Pohjoisen Suomen ohjelmaan niin Itäistä kuin Pohjoista Suomea koskevan Koillis-Suomen erityistalousalueen perustamista. Talousalueen keskeiset toimenpiteet mahdollistavat muun muassa uusien tuotannollisten ja jalostusarvoa lisäävien investointien vauhdittamisen alueella, verokannusteet ja esimerkiksi opintolainahuojennukset alueelle muuttaville opintonsa päättäneille osaajille. Koillis-Suomen erityistalousalueeseen kuuluvat Koillismaa ja Itä-Lappi mutta mahdollisesti myös osia Pohjois-Kainuusta ja muista lähialueista.

Koillis-Suomen erityistalousalueella tai muuten Pohjoisen Suomen ohjelman toimesta tulee mahdollistaa sähkönsiirtomaksuista vapautettujen teollisuusalueiden perustaminen tapauksissa, joissa teollisuusalue itse tuottaa tai varastoi käyttämänsä sähköä esimerkiksi alueen tuuli- ja aurinkovoimaloiden tai akku- sekä pumppuvoimaloiden avulla.

Esitämme ohjelman toimenpiteenä TKI-toimintaympäristön kehittämisen kiihdytysinvestointien suuntaamista erityisesti matalan TKI-intensiteetin alueille, mikä lähtökohtaisesti on tehokkain tapa saada aikaan tuloksia T&K-suhteen parantamiseksi. TKI-investointien kiihdyttäminen tarvitsee osaamista ja tässä erityisesti korkeakoulujen ohjaaminen esimerkiksi uusien kannusteiden ja sanktioiden lakisääteiseen alueelliseen vaikuttavuuteen tuottaa parhaat tulokset Pohjoisen Suomen kehittämiseksi. Toimenpiteessä TKI-rahoitusta ohjataan suoraan erityisesti pk-yrityksille mutta myös suurille alueelle investoiville yrityksille. Myös alkutuotantoon tarvitaan enemmän suoria tukia jalostusasteen kehittämiseksi.

Investointien houkuttelemisessa maakunnallisten investointien houkuttelemiseen rakennettavien tiimien, "investointinyrkkiä" sijoittaminen erityisesti harvaan asutun Pohjoisen itärajan alueille on keskeinen yksityiskohta kannatettavassa elinkeinopolitiikan toimenpiteessä. Juuri nämä itäisen Pohjois-Suomen alueet ovat kärsineet pahoin Venäjän hyökkäyssodan seurauksista ja juuri näiden alueiden kehitystä ohjelma on suunnattava tukemaan. Esimerkiksi vain Ouluun sijoitettava Pohjois-Pohjanmaan investointitiimi ei arviomme mukaan tule kykenemään edistämään Pohjoisen Suomen

investointeja ohjelman tarkoituksen mukaisesti alueilla, joihin Venäjän laittoman hyökkäyssodan aiheuttama taloudellinen isku kohdistuu pahimmin. On vaarana, että ohjelma ohjaa toimenpiteitä unionin harvaan asutun alueen tuen tavoin suuriin kasvukeskuksiin. Tämä edelleen heikentää Venäjän hyökkäyssodasta kärsineiden alueiden veto- ja pitovoimaa suhteessa suuriin ja jo muutenkin itäisen Pohjois-Suomen osaajavuodosta hyötyviin läntisiin keskuksiin. Pahimmillaan tämäkin tukimuoto toimisikin vastoin ohjelman tarkoitusta. Investointien ohjaaminen itärajan seuduille on myös Euroopan unionin identiteetin kannalta kriittinen voiman osoitus sekä unionin epäsuora ulkopoliittinen toimenpide, joka tukee Venäjän kansalaisyhteiskuntaan vaikuttamista osoittamalla Venäjän rajaseudun väestölle samoin kuin keskipitkällä aikavälillä (arviolta uudelleen käynnistyvän matkailun ansiosta) Venäjän keski- ja yläluokalle, että idän ja lännen hallintomallien ero tuottaa heti rajalta alkaen aivan eri mittaluokan hyvinvointia ja kestäväää kasvua kansalaisilleen. Voimakkaat ja näkyvät elinvoimatoimet Itärajalla lisäävät myös rajaseudun väestön uhattua sosiaalista koheesiota ja luottamusta, mikä osaltaan tukee Pohjoisen ohjelman kriittistä puolustuksellista näkökulmaa.

Esitämme, että ohjelmassa esitetään biotalouden kehittämistukea innovatiivisille ja kokeilluille ratkaisuille biotalouden kehittämiseksi, sovellusten levittämiseksi, jalostusarvon nostamiseksi ja tuotannon sivuvirtojen hyödyntämiseksi.

Verokokeilut otetaan käyttöön viipymättä niin sanottuun Norjan malliin Itä-Lapissa ja Koillismaalla, jotta väestö-, investointi-, työllisyys- ja elinvoimakehitys käännetään merkittävään kasvuun kansantalouden vientitulokehityksen, huoltovarmuuden ja turvallisuuden edistämiseksi. Ohjelmalla tuetaan niin sanotun Sallan mallin kehittämistä ja alueiden kansainvälistymistä lukiodien ja keskiasteen koulutuksessa sekä myös tulevaisuudessa seutukampuksissa korkea-asteen osalta. Toimintamallien tuloksia seurataan ja tehdään kokeilusta saatujen tulosten perusteella päätöksiä jatkotoimenpiteistä.

Esitämme kohtaan 1. 6G-resilienssi, että Suomen Koillismaan, erityisesti Kuusamon kansallisesti heikkoja tietoliikenneyhteyksiä huomioidaan parannettavan innovatiivisesti kaikin mahdollisin tavoin ja esimerkiksi kuitu-6G -hybridimallin soveltamisella nykyajan ja tulevaisuuden vaatimukset nopeudeltaan ja vasteajoiltaan täyttävin ratkaisuin. Työ aloitetaan osin tutkimus- ja tuotekehityspilotoiteja hyödyntäen. Innovaatiotoiminnassa tulee huomioida myös viranomaistoiminnan kehittäminen Oulun seudulla kehitettävän huipputeknologian avulla ja harvan asutuksen itäisen Pohjois-Suomen alueelle.

3.2 Puhdas energia ja digitaalinen puhdas kasvu

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Tulevaisuuden tuotantorakenteessa korostuu puhtaan energian tarve. Koillismaa ja muu itäinen Pohjois-Suomi on muun rajaseudun tavoin kokenut merkittävää taloudellista haittaa ja vahinkoa tuulivoimarakentamisen kielloista johtuen, alkaen aina “yleiskielteisestä” maakuntakaavoituksesta, kuten esimerkiksi Pohjois-Pohjanmaan tuulivoimamaakuntakaavoituksesta, päättyen

Puolustusvoimien hankekohtaisiin kieltäviin lausuntoihin. Esitämme kahta kompensaaionäkökulmaa Pohjoisen Suomen ohjelmaan: 1) oikeusperiaatteen mukaan haitan aiheuttaja on korvausvelvollinen, 2) tuulivoimarakentamisen mahdollistamiseksi on luotava kompensatiomalli puolustusvoimille. Konkreettisesti kompensatioalueessa on kyse Itäisen ja Pohjoisen Suomen yhteisestä Koillis-Suomen kompensatioalueesta vähintään Koillismaan ja Itä-Lapin alueelle. Lisäksi esimerkiksi porotalouden haittakompensaatiot kuuluvat kompensatioalueiden tehtäväkenttään, jossa niin ikään toteutettavat yksityisoikeudelliset kompensatoratkaisut varmistetaan viimekätisellä järjestelmällisellä kompensatiomallilla.

Esitämme, että 2.1 luvun toiseen kappaleeseen tehdään korjaus, että myös Maakuntakaavoitus on estänyt tuulivoimarakentamista jo ennakoita ilman Puolustusvoimien tarkempaa tuulivoimahankekohtaista selvitystä. Lisäksi Pohjoisen Suomen ohjelmaan kirjataan Puhtaan energian mahdollisuuksien lisäämisen jaksoon toimenpide, jossa maakuntahallintoja ohjataan mahdollisuuksia lisäävään toimintaan ja varmistetaan itäiselle Pohjois-Suomelle alueelliset mahdollisuudet saattaa alueen tuulivoimahankkeet yksityiskohtaiseen Puolustusvoimien arviontiin, "jotta yhtään kiveä ei jäisi kääntämättä", eikä tuulivoimahankeita kielletä valtavilta alueilta, vähäisin perustein ja vähäisellä selvitystoiminnalla – erityisesti kun ja jos tilanne paranee edelleen Koillis-Suomen tuulivoimakompensatioalueen perustamisen myötä ja Koillismaalla ja Itä-Lapissa.

Ohjelmaluonnoksen pohjoisen Suomen itäisen osan tuulivoimarakentamisen edistämisen (14.) kohtaan on todellisuudessa kirjattu itäisen Pohjois-Suomen tuulivoimarakentamista estävä lause. Lause "Itäisen Suomen tuulivoimarakentamisen edistämistä koskevan raportin reunaehtojen täyttymisestä" tarkoittaa pahimmillaan ohjelmalla linjattavaa uutta estettä käytännössä suunnitella ja rakentaa tuotanto-, kulutus- ja akusto- sekä säätökapasiteettia Itäiseen Suomeen, mikä taas tekisi käytännössä jopa mahdottomaksi strategisesti tarvittavan sähkönsiirtokapasiteetin lisärakentamisen Pohjoisen ohjelman käsillä olevalla linjauksella. Yleisesti ohjelman henki on kuitenkin pyrkimys päinvastaiseen ja lisätä Venäjän hyökkäyssodasta eniten kärsineiden itärajan alueiden kehitysmahdollisuuksia kehitysmahdollisuuksien entisestään huonontamisen sijaan. Kirjaukset koskien energiaa ja sen siirtoa tulee korjata ajamaan tarkoitusta, jolla myös sähköverkkoinfrastruktuurin suunnittelu ja ennen kaikkea rakentaminen mahdollistaa tuotanto- ja kulutuskapasiteetin syntymisen itäiseen Pohjois-Suomeen sekä Suomen sähkönsiirtoverkon siirtokyvyn ja resilienssin vahvistamisen. Näin koko Suomi ja Pohjoinen Suomi voivat hyötyä tulevaisuudessa myös itäisessä Pohjois-Suomessa; Kainuussa, Koillismaalla ja Itä-Lapissa tuotettavasta, kulutettavasta ja säätöön tuotettavasta edullisesta sähköenergiasta sekä huoltovarmuutta lisäävästä siirtokapasiteetista. Korjauksella luonnokseen Pohjoisen Suomen ohjelma saattaa laajoja uusia alueita esimerkiksi tuulivoimatuotannon, pumppuvoimaloiden sekä energiaintensiivisen tuotannon mahdollisiksi investointialueiksi. Huomionarvoista on se, että Koillismaan ja Itä-Lapin tuulivoimarakentamisen ilmalavontajärjestelmiin liittyvät esteet ovat esimerkiksi Karjalan ja Savon useita alueita vähäisempiä Puolustusvoimien konkreettisista hankkeista antamien lausuntojen perusteella.

Esitämme, että ohjelmaan lisätään linjaustoimenpide, joka ohjaa maakunnallista tuulivoimakaavoitusta siihen, että suuria alueita ei lähtökohtaisesti maakunnan toimesta kaavoiteta tuulivoimakieltoalueiksi vaan kaikki mahdolliset hankkeet tulee saattaa maakuntakaavojen osalta

vähintään puolustusvoimien hankekohtaiseen arviointiin, jotta ylimalkaiset linjaukset eivät estäisi todella mahdollisia ja tärkeitä tuulivoimahankkeita, jotka sääolosuhteiden vuoksi tuottavat kansallisesti arvokasta tuulivoimasähköä myös eri aikoina, kuin Perämeren suuret tuulivoima-alueet. Vaaditun sähkön siirtoverkon vahvistaminen mahdollistaa myös energiaintensiivisen tuotannon investoinnit alueelle.

Konkreettisenä toimenpiteenä esitämme Kainuun ja Lapin yhdistävän runkolinjan rakentamisinvestointia. Linjaa saattaa muun ohella myös Etelä-Kuusamon ja Pohjois-Suomussalmen alueet tarvittavan sähkönsiirtokapasiteetin piiriin. Näin linja tuo suuria alueita puhtaan energiatuotannon potentiaalisesti alueeksi erityisesti Etelä-Kuusamossa ja Kainuussa sekä mahdollistaa energiaintensiivisten investointien pullonkaulan voittamisen. Tämä lisää koko Suomen kantaverkon siirtokapasiteettia ja resilienssiä.

Entiset teollisen aikakauden periferiat ovat nyt digitaalisen tuotannon keskellä. Kuljetuskustannuksista aiheutunutta kilpailuhaittaa ei digitaalisessa tuotannossa enää aluetaloudellisesti ole olemassa edellyttäen, että alueen digitaalinen infrastruktuuri saadaan kattavaksi ja ajanmukaiselle tasolle. Digitaalisen infrastruktuurin vahvistaminen käyttäjien suuntaan, kuten kaistanleveys ja nopeat vasteajat ovat keskeinen tavoite. Laajakaistainvestoinnit ovat tärkeitä erityisesti muuta Suomea jälkeen jääneen Kuusamon houkuttelevuuden lisäämiseksi korkean tuottavuuden digitaalisen talouden osajien keskuudessa.

Toimenpiteenä esitämme lisäksi Pohjois-Suomen ohjelmaan datasiirron runkokaapelin vetämistä Kajaanista pohjoiseen, itäisessä Pohjois-Suomessa, Kuusamon kautta Kemijärvelle. Datarunkoverkon vahvistamisella lisätään koko Venäjän hyökkäyssodasta kärsineen itäisen Pohjois-Suomen houkuttelevuutta erityisen korkeaa siirtokapasiteettia tarvitsevien uusien tuotantolaitteistojen ja älytehtaiden investointien houkuttelemiseksi. Samalla mahdollistetaan pitkällä aikavälillä merkittävämmät konesali-investoinnit tulevaisuudessa suunnitellun Koillisväylän datakaapelin hyödyntämisvalmiuden parantamiseksi koko Pohjois-Suomessa.

3.3 Kestävä matkailu

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Matkailu on kasvava ja potentiaalisesti erittäin merkittävä taloudellisen kasvun moottori vetovoimaisilla ja potentiaalisilla alueilla Pohjoisessa Suomessa. Pohjois-Pohjanmaan matkailupotentiaalin jalokiven, Koillismaan, houkuttelevuus perustuu luonto- ja elämysmatkailuun. Kestävän matkailun lisääminen on avainasemassa Pohjoisen Suomen kehittämissuunnitelmassa toteutettaessa. Erityisesti itäisen Pohjois-Suomen kansainvälisen lentoaseman, eli Kuusamon lentoaseman kehittäminen kotimaan ja suorien ulkomaanlento-yhteyksien lisäämiseksi vaatii ohjelman huomiota.

Kuusamon lentoaseman ja sen lentoliikenteen kehittäminen vaikuttaa kestävän ympärivuotisen matkailun kasvuun laajalla Koillis-Suomen alueella, joka ulottuu Itä-Lapista, Koillismaan kautta Kainuuseen ja aina Pudasjärvelle länteen. Kuusamon kansainvälisen lentoaseman potentiaali vetää vertojaan Länsi-Lapin matkailun menestystarinalle erityisesti poikkeuksellisen hyvän lumivarmuuden ja luontoelämymahdollisuuksien vuoksi.

Venäjän hyökkäyssodasta eniten taloudellista vahinkoa kärsineen itäisen Pohjois-Suomen merkittävimmän kansainvälisen lentoaseman ja sen lentoliikenteen kehittäminen tulee nostaa ohjelman keskeiseksi painopisteeksi, jotta erityisesti Pohjois-Pohjanmaan maakunnan suuren kansainvälisen matkailupotentiaalin hyödyntämistä estävä pullonkaula korjataan. Perusteena on se, että matkailupotentiaailtaan merkittävä Koillismaan seutu voi kasvaa Lapin tavoin vain suurin ulkomaanlennoin. Varoittava esimerkki Lapin matkailun menestystarinassa ovatkin ne kuivat vuosikymmenet, ennen kasvua, kun Lappiin suoraan pyrkineitä matkailijoita ohjattiin epäonnistuneesti Helsinki-Vantaan ”hubiin”. Lapin matkailun menestystarina syntyi vasta ”hubin” ohittavien suorien ulkomaanlentojen avulla, mistä muun Pohjois-Suomen matkailun kehittämisessä tulee oppia.

Veroluonteinen matkailun kehittämismaksun mahdollistaminen kunnille kirjataan Pohjoisen ohjelmaan, jotta Pohjoisen Suomen matkailua kehittävät kunnat eivät enää jäisi eurooppalaisia kilpailijoitaan huonompaan ja kilpailua vääristävään epätasa-arvoiseen asemaan mahdollisuuksiltaan kehittää ja kasvattaa kestävä matkailutuotantoa. Veroluonteisen matkailun kehittämismaksun avulla synnytetään lisäksi alueellista sosiaalista hyväksyttävyyttä merkittävän tulevan matkailutuotannon hyväksyttävyyseriskien pienentämiseksi. Matkailun kehittämismaksusta säädetään verolakina valtiovarainministeriön valmistelun pohjalta, koska maksulla voidaan kompensoida matkailun aiheuttamien kustannusten ja haittojen korjaamista kunnissa. Mahdolliset maksukokeilut, vapaaehtoiset maksut ja vain matkailun kehittämiseen suoraan kohdistuvat maksut arvioidaan pahimmillaan vain päämäärän saavuttamista haittaaviksi toimenpiteiksi. Maksun merkittävänä tavoitteena on korjata matkailuteollisuuden kilpailuvääristymä Euroopan unionin seutujen välillä ja mahdollistaa matkailun voimakas ja kestävä kasvu Pohjoisessa Suomessa. Matkailun veroluonteisen kehittämismaksun avulla Pohjoisesta rakennetaan uusi globaalin matkailun suuralue.

Pohjois-Karjalasta Itä-Lappiin kattavan Koillis-Suomen kansainvälisen kalastusmatkailun kehittämisohjelman (valmistuu Maa- ja metsätalousministeriön tuella joulukuussa 2024) toimenpiteiden tukeminen ”purojen kunnostamisesta kansainväliseen kalastusmatkailuun” tulee kirjata osaksi Pohjoisen Suomen matkailun kehittämistoimenpiteitä.

Talvi alkaa Suomesta -brändin rakentamistyö, mainonta ja myynti käynnistetään osana Pohjoisen Suomen ohjelmaa painottaen Pohjoisen Suomen eurooppalaisittain merkittävän lumivarmuuden tuomaa suurta matkailuetua kansainvälisessä matkailijakohderyhmässä. Talvi alkaa Suomesta -brändi hyödyntää ja toisaalta tukee erityisesti Pohjoisen Suomen talviurheilutapahtumien huomioarvoa.

Esitämme, että metsähallituksen strateginen ohjaaminen kirjataan Pohjoisen Suomen ohjelmaan niin, että valtion omistamia maita ohjataan merkittävään luontomatkailun tukemisen käyttöön erityisesti esteettiset metsäarvot hyödyntäen, paikkaälykkäästi. Näin myös matkailutuotannon prioriteettiasemaa nostetaan Metsähallituksen asialistalla kärkeen potentiaalisesti matkailuintensiivisillä alueilla. Verotukseen liittyvää lainsäädäntöä ja asetuksia korjataan siten, että valtion mailla tehdyistä hakkuista kerättävän yhteisöverotuoton metsäeräosuuden nykyistä merkittävästi suurempi osuus tuloutetaan hakkuukohteista syntyvien hakkuuhaittojen sijaintikuntiin.

3.4 Osaaminen ja työvoiman saatavuus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Työvoiman saatavuuteen tarvitaan toimia asuntotarjonnan lisäämiseksi niillä kasvuseuduilla ja seutukaupungeissa, jotka omaavat merkittävän kasvupotentiaalin. Esimerkiksi Kuusamon seudun työvoimapulaongelmat ovat sidoksissa samanaikaiseen asuntopulaan samoin kuin useissa Lapin kasvukeskuksissa.

Pohjoisen Suomen ohjelmaan tulee lisätä valtion rahoitusinstrumenttien suuntaaminen tai uudelleen rakentaminen asuntopulakysymyksen ratkaisemiseen Pohjoisen Suomen alueilla, joilla asuntopulaa ilmenee, kuten esimerkiksi Kuusamossa. Kasvukeskusten asuntorakentamista hidastaa lisäksi muitakin investointeja koskeva yksityisluottojen liikkeellelaskun hitaus ja esteet, joista pankit nostavat esiin uuden rahoitusmarkkinasäätelyn.

Ohjelmaan tulee lisätä toimenpide seutukaupunkien ja korkeakouluttomien kaupunkien omien seutukampusten rakentamisen tuesta. Uudenlaisten seutukampusten avulla fasilitoidaan alueiden tarvitsemää osaamista sekä alueiden vetovoimapotentiaalia hyödyntävää paikkariippumattoman tuotannon mahdollistavaa korkeakoulutusta ja osaamista alueille niin, että oppilaat voivat opiskella kotiseudullaan opettajien liikkeessä tarvittaessa. Seutukampusten avulla seudut voivat paikata osaamisvajettaan ja työvoimatarvettaan sekä rakentaa paikkariippumattoman korkean tuottavuuden tuotantokapasiteettia uusilla aloilla ja esimerkiksi digitalisoituvassa toimistotyössä, joiden tuotannon saattamista markkinoille ei haittaa teollisen aikakauden pitkistä matkoista aiheutuneiden kuljetuskustannusten suuruus. Esimerkiksi Kuusamon kaupunki on aloittanut työn seutukampuksen rakentamiseksi yhdessä naapurikuntien kanssa, mutta työ tarvitsee tukea.

Täydennetään toimenpide-esitystä 22. niin, että myös Uuden digitaalisen tuotannon mahdollisuudet huomioidaan luonnoksessa ja luonnoksessa linjattu alueellinen osaamistarvejattelu päivitetään digitaalisen talouden mahdollisuudet huomioivaksi niin, että myös korkean tuottavuuden paikkariippumattoman työn, tuotannon ja yrittämisen mahdollistaminen koulutuksen avulla tuo uusia taloudellisen tuotannon mahdollisuuksia harvaan asuttuun Pohjois-Suomeen, joka ei enää digitaalisessa taloudessa kärsi teollisen aikakauden perifeerisen aseman tuottamista korkeista kuljetuskustannuksista vientimarkkinoille.

Tulevaisuuden digitaalisen tuotannon mahdollisuuksien hyödyntämiseksi digitaalisten kylien konseptointi ja kohderyhmälähtöinen kehittäminen korkean tuottavuuden kansainvälisten osaajien houkuttelemiseksi lisätään ohjelman toimenpiteisiin. Lisäksi tuetaan aluelähtöisiä aloitteita digitaalisen tuotannon houkuttelemiseksi esimerkiksi luonnosta, turvallisuudesta ja pohjoismaisen mallin mukaisesta elämäntavasta kiinnostuneiden väestösegmenttien ja yritysten houkuttelemiseksi paikkariippumattomaan työhön ja yrittämiseen erityisesti harvaan asutussa entisessä periferiassa, Pohjoisessa Suomessa.

Ohjelman toimenpiteenä tulee olla myös Pohjoisen Suomen matkailuinfran ja korkean tason palveluiden solmukohtien hyödyntäminen digitaalisten nomadien houkuttelemisessa ja pysyvän korkean tuottavuuden paikkariippumattoman tuotannon synnyttämiseksi. Toimenpiteet kohdistetaan potentiaalisesti eri korkean tuottavuuden paikkariippumattoman tuotannon väestösegmenttejä ja yrityksiä houkutteleviin kohteisiin. Asuinrakentamisen kiihdyttäminen vetovoimaisissa kohteissa tukee tavoitteen saavuttamista.

Ammatillisen osaamisen vahvistaminen on lisäksi elintärkeää. Kansalliset leikkaukset ammatillisessa koulutuksessa kasvattavat entisestään osaavan työvoiman vajetta ja myös ammatillisen koulutuksen paikkariippumattomuutta voidaan edistää esimerkiksi Kuusamossa rakenteilla olevan seutukampuksen mallia hyödyntäen.

3.5 Turvallisuus, huoltovarmuus & omavaraisuus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Suomen Pohjois-Atlantin puolustusliiton jäsenyyden myötä kriittisen tärkeää on huomioida Koillismaan yläkö geostrategisesti merkittävänä alueena, ei vain Suomen vaan koko Pohjois-Euroopan ja Pohjois-Atlantin sotilaalliselle turvallisuudelle.

Pohjois-Euroopan ja Suomen puolustuksen näkökulmasta keskeinen tavoite on säilyttää missä tahansa tilanteessa läntinen Perämerenkaaren maaliikenneyhteys. Venäjän rajan ylittävät itä-länsisuuntaiset itäisen raidelevyden Venäjän logistiikkaan yhdistävät rautatiet kulkevat Sallassa ja Kainuussa yhtenäisesti tai miltei yhtenäisesti rajan yli, kun Koillismaan kohdalla tällaista Ouluun johtavaa itäisen raidelevyden huoltoväylää Venäjän logistiseen järjestelmään ei ole. Muun muassa olemassa olevasta Suomen ja lähialueen alueen rataverkoston luonteesta johtuen Koillismaan yläkö on Pohjois-Atlantin puolustusliiton Pohjois-Suomeen luonnollisesti kiinnittyneestä näkökulmasta geopoliittisesti keskeisin kohdealue kehittää länsi-itä suuntaista sotilaallisen kaksoiskäytön väylästä, joka ulottuu itäiseen Pohjois-Suomeen.

Konkreettisesti ohjelmaan lisätään saavutettavuuden ja joukkoliikenteen kehittämisen yhdistäminen sotilaalliseen kaksoiskäyttöön Oulu-Kuusamo ja Rovaniemi-Kuusamo väylillä, kehittämällä VT5 -väylää Oulun tasalla – Kajaanista Kemijärvelle – sekä toteuttamalla Kuusamon kansainvälisen lentoaseman tarvittavat kaksoiskäyttöinvestoinnit nopealla aikataululla sekä nostamalla nopeasti

läntisen liittokunnan yhteistyö- ja kehitysorganisaatioiden politiikkaohjelmiin läntisen raidelevyden kaksoiskäyttöinvestointi väylille Oulu-Kuusamo tai Rovaniemi-Kuusamo.

Kansainvälisellä rahoituksella osin toteutettava länsiraideinvestointi tarkoittaa Pohjois-Suomelle ja koko Suomelle huoltoväylää, joka varmistaa Perämerenkaaren maaliikenneyhteyden puolustettavuuden. Väylän avulla Pohjois-Atlantin sotilasliiton huolto järjestyy Atlantin syväsatamasta sen näkökulmasta Pohjois-Euroopan geostrategisesti keskeisimmälle alueelle ja sitouttaa läntisen liiton sotilasmaantieteelliseen keskiöön Suomen puolustusjärjestelmässä.

3.6. Saavutettavuus

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Maakuntakeskuksien näkökulmasta hallinnoitu liikennejärjestelmäsuunnittelu aiheuttaa Lapin, Pohjois-Pohjanmaan ja osin Kainuun ”hallinnolliseen väliin” jäävän koko Koillis-Suomen saavutettavuuden kehittämisessä osatarkastelupulman tarvittavan kokonaistarkastelun sijasta. Esimerkkinä hallinnollisten rajojen aiheuttamasta osatarkastelusta, Lapin liikennestrategiaan pyydettiin ja saatiin lausunto Puolustusvoimien pääesikunnalta mutta vastaavaa lausuntoa ei ajoissa ollut käytössä suunniteltaessa Pohjois-Pohjanmaan vastaavaa liikennestrategiaa, mistä johtuen sotilaalliset kaksoiskäyttötarpeet itäisen Pohjois-Suomen siviilikäytön ja Naton Pohjois-Suomen sotilaallisen doktriinin näkökulmista ovat jääneet Pohjois-Pohjanmaan liikennejärjestelmän strategisessa suunnittelussa vähäiselle huomiolle, mikä pahimmillaan voi aiheuttaa myös sotilaallisen tarpeen huomioinnin puutteina merkittävää vahinkoa Pohjois-Atlantin puolustusliiton ja Pohjois-Euroopan kokonaisturvallisuudelle.

Esitämme, että Pohjoisen Suomen ohjelmaan liitetään huomautus siitä, että sotilaallisen kaksoiskäytön kokonaistarkastelu otetaan toteutettavaksi niin, että maakunnalliset liikennestrategiat päivitetään tarvittavilta osin. Pohjoisen Suomen ohjelmassa suunnataan toimenpide-esitykseen kuuluvan tarkastelun huomio Kuusamon kansainvälisen lentoaseman kaksoiskäyttöön, Oulu-Kuusamo, Rovaniemi-Kuusamo ja VT5 -väyliin, sekä Narvik - länsiraideyhteyden länsi-itä -jatko-yhteyteen Pohjoisessa Suomessa liittolaismaiden rahoituspotentiaalia hyödyntäen Oulu-Kuusamo tai Rovaniemi-Kuusamo -väylille. Venäjän hyökkäyssota mahdollistaa geostrategisen tarpeen johdosta kiireellisesti maakuntakeskus-tason suunnittelutoiminnan ylittämisen ja Pohjois-Euroopan sekä Suomen turvallisuuden varmistavan kokonaissuunnittelun.

Konkreettisenä toimina esitämme lisäksi Pohjoisen Suomen ohjelmaan VT20:n tarvittavien ohituskaistojen rakentamista lentotoimintaa tukevin levikkein ja kaksoiskäyttömahdollisuus huomioiden, VT20:n ohituskaistojen rakentamista sekä matkailun kaksoiskäyttöisten marssilepoalueiden vaatimina investointeina erityisesti Rovaniemi-Kuusamo ja Oulu-Kuusamo väylille, viitaten muun muassa Puolustusvoimien pääesikunnan lausuntoon koskien Lapin liikennestrategialuonnosta 2050.

TEN-T tarkastelun lisäksi esitämme ohjelmaan toimenpiteinä, että Oulu-Kuusamo -väylästatus nostetaan korkeampaan luokkaan kaksoiskäyttöperusteella heti ja VT5 välillä Kajaani-Kemijärvi samoin. Lisäksi Rovaniemi-Kuusamo väylän kaksoiskäyttöperusteinen status korjataan tarvittavalle tasolle ja alempiasteisen tieverkon ja muun logistisen infran, kuten lastauspaikkojen, taukopaikkojen ja siltojen kantavuus geostrategisesti keskeisellä Koillismaalla arvioidaan, nopealla aikavälillä, kaksoiskäyttöperusteella.

Kuusamon kansainvälisen lentoaseman kaksoiskäyttö puolustusvoimien ja matkailun tarpeisiin tulee huomioida geostrategisessa tilanteessa. Samoin valtateiden VT20, VT5 ja Kuusamo-Rovaniemi -väylän parantaminen ovat kriittisiä vaatimuksia, ei yksin alueen vaan myös muun Suomen teollisuuden raaka-ainehankinnan, huoltovarmuuden, sote- ja turvallisuusyhteyksien, matkailun kestävän kasvun ja asutun itärajan elinvoimaisuuden näkökulmasta. Länsiraidedyhteyden tarvetta Kuusamoon arvioidaan toimenpiteenä niin lyhyellä, pitkällä ja keskipitkällä aikavälillä uudessa tilanteessa erityisesti sotilaallisen kaksoiskäytön näkökulmasta.

Fyysisen saavutettavuuden parantaminen on muun ohella edellytys myös korkean tuottavuuden etä- ja monipaikkaisen työn ja yrittämisen houkuttelemiseen korkeista teollisen aikakauden kuljetuskustannuksista ja Venäjän hyökkäyssodasta kärsineen itäisen Pohjois-Suomen alueille. Tämä edellyttää ongelmiin ajautuneen seutukaupunkien ja maakuntakeskusten välisen joukkoliikenteen elvyttämistä itäisessä Pohjois-Suomessa. Joukkoliikenteen uutta tarvetta perustelee paikkariippumattoman työn ja yrittämisen uuden mahdollisuuden hyödyntämisen lisäksi se, että kaupunkilaiset nuoret sukupolvet nojaavat yhä harvemmin yksityisautoiluun. Jälkimmäisestä kulttuurillisesta muutoksesta sukupolvissa johtuu se, että erityisesti työvoimatarpeen kanssa kamppailevien seutukaupunkien työvoiman saatavuuden haasteeseen vastaaminen edellyttää uutta kansallista suuntaa joukkoliikenteen kehittämiseksi.

Aluepolitiikka ja itärajan sosiaalisen koheesion vahvistaminen nostetaan ohjelman toimenpiteillä kansallisen saavutettavuussuunnittelun keskeisiksi periaatteiksi, mikä tulee Pohjoisen Suomen ohjelmassa huomioida selväsanaisesti myös joukkoliikenteen kehittämisen toimenpiteenä. Toimenpiteellä linjataan harvaan asutun alueen tuen uudelleen ohjaaminen suurista ja voimakkaista kasvukeskuksista harvaan asuttujen alueiden joukkoliikenteen järjestämiseen ja saavutettavuuden parantamiseen.

Erityisesti unionin harvaan asuttujen alueiden tuki tulee uudelleen kohdistaa Länsi-Suomen kasvukeskusten vetovoiman parantamisen sijaan digitaalisella aikakaudella uuden digitaalisen tuotannon piiriin tulevien harvaan asuttujen alueiden saavutettavuuden ja joukkoliikenteen kehittämiseen, mitä Pohjoisen ohjelma painottaa strategisena tavoitteena olemassa olevien rahoitusinstrumenttien hyödyntämisessä myös sotilaallisella kaksoiskäyttöperiaatteella.

3.7 Pohjoinen yhteistyö

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Euroopan unionin ulkopoliittinen tavoite oli vaikuttaa esimerkiksi itärajaohjelmien avulla Venäjän kansalaisyhteiskuntaan demokratian, oikeusperiaatteen ja muiden läntisten arvojen edistämiseksi Venäjällä. Tavoitteessa epäonnistuttiin ainakin lyhyellä aikavälillä. Epäonnistunut toimenpide on korvattava uudella itärajaohjelmalla, joka suuntaa vapautuneen rahoituksen täysimääräisesti Unionin Venäjän vastaisen ja Venäjän valtiollisista toimista kärsivän rajaseudun sosiaalisen koheesion ja taloudellisen kestävä kasvun edistämiseen. Näin A) Euroopan Unioni rakentaa itselleen vahvaa identiteettiä, jossa raja-alueet, Venäjän uhasta huolimatta, säilyvät asuttuina sekä parantavat veto- ja pitovoimaansa. Samalla B) unioni osoittaa ulkopoliittisesti, että maastoraja todistaa konkreettisesti itäisen ja läntisen hallintomallin tuottaman edistyksen ja vaurauden rajan. Raja-alueen väestön yhteydet – ja keskipitkällä aikavälillä jälleen mahdollisesti käynnistyvä venäläisten matkailu raja-alueelle – vievät viestiä unionin kansalaisilleen hyvästä hallintomallista Venäjän kansalaisyhteiskunnalle kontrastina Euroopan ja muiden naapuriensa turvallisuutta uhkaavalle Venäjän heikolle hallintomallille.

Alueellisesti toivomme, että ohjelma korostaisi erityisesti Venäjän hyökkäyssodasta eniten kärsineiden itäisen Pohjois-Suomen alueellisen yhteistyön merkitystä vahvoin maakuntakeskuksiin usein keskittyneen hallinnollisen suunnittelun ja resurssoinnin sijasta. Tiiviimpi yhteistyö Pohjois-Pohjanmaan liiton, Koillismaan kuntien, aluekehitystoimijoiden, valtion, unionin sekä liittolaismaiden viranomaisten ja päättäjien kesken on välttämätöntä alueen resilienssin ja elinvoiman vahvistamiseksi uudessa tilanteessa. Alueen kansainvälistyminen on myös keskeinen strateginen tavoite matkailun ja uuden paikkariippumattoman digitaalisen talouden korkean lisäarvon tuotannon kasvun tukemiseksi.

Esitämme toimenpiteenä, että Pohjoisen Suomen ohjelmassa linjataan, että Koillismaa (Kuusamo ja Taivalkoski) ohjataan alueena Arktisen yhteistyön rahoitusinstrumenttien toimenpiteiden keskiöön raja-alueen Venäjä-yhteistyön loputtua ja itäisen Pohjois-Suomen Venäjän hyökkäyssodan aiheuttaman taloudellisen-sosiaalisen iskun myötä. Koillismaan arktinen yhteistyö on myös luonnonmaantieteellisesti perusteltua, sillä Koillismaan ylänköalue on jopa enemmän arktista seutua kuin merelliset ja jokilaaksojen seudut, jotka ovat jo vakiintuneita toimijoita arktisessa yhteistyössä rahoitusinstrumentteineen.

Painavaa huolta kannamme siitä, että lähialueyhteistyön resurssien siirtäminen laajoihin ja alueelta kaukaisiin ohjelmiin, kuten esimerkiksi Interreg Aurora, on aiheuttanut taloudellisen lisävahingon Pohjois-Suomen pahiten Venäjän hyökkäyssodasta kärsineille alueille. Toivomme, että Pohjois-Suomen ohjelmassa voidaan huomioida asiamme.

Muut huomiot ohjelmaluonnoksesta

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään:

Kiitämme mahdollisuudesta kommentoida Pohjoisen Suomen ohjelmaluonnosta. Kuusamalla on itärajaa noin kymmenys koko Suomen Itärajasta ja suuri osa Pohjois-Atlantin puolustusliiton Venäjän vastaisesta rajasta. Venäjän rajaseutuna kovimman taloudellisen ja sosiaalisen iskun kantavan Koillismaan näkemyksen huomioiminen Pohjoisen Suomen ohjelmassa on ensiarvoisen tärkeää maakuntakeskustason kapean ja etäisen näkökulman avartamiseksi ja kokonaissuunnittelun tarpeiden paremmaksi huomioimiseksi.

Venäjän laitton hyökkäyssota Ukrainassa on aiheuttanut ongelmia Koillismaan sosiaaliselle koheesiolle ja taloudelle monin tavoin. Esimerkiksi Venäjältä Kuusamoon suuntautunut matkailu loppui kokonaan, mikä näkyi vuoden 2014 noin 65 000 venäjän kansalaisen rekisteröidyn yöpymisen määrän katoamisena samoin kuin rekisteröimättömän matkailun ja vähittäiskaupan aluetalouden merkittävän tulon katoamisena. Metsäteollisuuden puunhankinta itärajan takaa loppui kokonaan kuorma-autoliikenteen esimerkiksi vuonna 2019 rekisteröidyn 6368 rajanylityksen loputtua täysin. Pohjoisen Suomen ohjelman luonnoksessa, samoin kuin Itäisen Suomen ohjelman tilannekuvan luonnoksessa viitataan VATT:n Datahuoneen selvitykseen 2024. Itäisen Suomen ohjelma luonnoksessa todetaan, että selvityksen tuloksien perusteella "ei voi tehdä suoraan johtopäätöksiä hyökkäyssodan vaikutuksista, sillä aluetaloudellinen kehitys voi olla jatkumoa aiemmille taloudellisille shokeille, suhdannevaihteluille ja pitkä aikavälin kehitykselle". Ainakaan Koillismaan osalta Itäisen Suomen ohjelmaluonnoksen tilannearvio ei osu maaliin. Suoraan osoitettavia, Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamia, vakavia vaikutuksia on Koillismaalla dokumentoitu erittäin paljon. Esimerkkejä löytyy muun muassa vähittäiskaupan romahduksesta, puutavaranhankinnan ja esimerkiksi Taivalkosken koko Koillismaata koskettavan raskaan konepajateollisuuden Koillisväyläliikenteeseen liittyneiden tilausten katoamisen aiheuttaman taloudellisen vahingon ja verotulojen menetyksistä. Esitämme, että Pohjoisen Suomen ohjelman muotoilussa huomioidaan, että VATT:n Datahuone-selvityksen lisäksi tosiasioihin perustuvaa tietoa suorista aluetaloudellisista vaikutuksista on dokumentoitu eri toimijoiden toimesta kattavasti.

Näkemyksemme mukaan Pohjoisen Suomen ohjelmaluonnos on sangen hyvä pohja Pohjoisen Suomen kehittämiseksi, mutta siitä puuttuu tärkeitä näkökulmia ja aloitteita, joita olemme tässä lausunnossa tuoneet esille. Koillismaan toimijat ovat valmiita yhteistyöhön ja tukemaan Pohjoisen Suomen kehittämistä, painottaen erityisesti matkailun, digitaalisen talouden, biotalouden ja puhtaan energian mahdollisuuksia sekä saavutettavuuden tärkeyttä Koillismaan "elämän ja kuoleman kysymyksenä". Koillismaan puolesta toivomme, että esitetyt täsmennykset ja lisäehdotukset huomioidaan ohjelman jatkovalmistelussa. Yhdessä voimme varmistaa, että Pohjoinen Suomi ja sen Venäjän hyökkäyssodasta pahiten kärsinyt itäinen osa menestyvät ja vahvistavat asemaansa kestävä ja elinvoimaisen tulevaisuuden rakentajana. Näin osoitamme myös Venäjän kansalaisyhteiskunnalle hallintomalliemme eron ja rakennamme Euroopalle ja liittolaisillemme yhteisen periksiantamattomuudesta kertovan identiteetin.

Kangas Kirsi
Kuusamon kaupunki